

ความหมายภาษา

ภาษา เป็นสมบัติของมนุษย์ เป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารกัน มนุษย์ในทุกสังคมมีภาษาเฉพาะของตน เช่นเดียวกับมีวัฒนธรรมเฉพาะของตน นักมานุษยวิทยาจัดภาษาให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เนื่องจากภาษามีคุณสมบัติทุกประการที่วัฒนธรรมอื่นๆ มิได้แก่ ความเป็นระบบ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นอายุหนึ่ง เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ ไม่ใช่ได้มาโดยสัญชาตญาณ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่ยอมรับโดยสมาชิกของสังคมและที่สำคัญที่สุด คือเป็นสมบัติของมนุษย์เท่านั้น (สัตว์ไม่มีวัฒนธรรมและไม่มีภาษา)

ความหมายของภาษา

ในการให้นิยามคำว่า “ภาษา” นั้น มีนักวิชาการและนักภาษาศาสตร์ได้ให้คำนิยามไว้ ดังนี้

กาญจนา นาคกุล (2520 : 5) กล่าวว่า “ภาษาที่แดงออกด้วยเสียงพูดและคำพูดเท่านั้น ที่นับว่าเป็นภาษาที่แท้จริง เครื่องสื่อความหมายอย่างอื่นนับว่าเป็นภาษาที่สมบูรณ์ไม่ได้ การพยัก หน้าสั้น ศีรษะ โบกมือ ไม่นับว่าเป็นภาษา เพราะไม่มีระบบระเบียบที่แน่นอนและมีได้เป็นเสียง”

พระยาอนุমানราชชน (2510 : 25) กล่าวว่า ภาษาตามความหมายของนิรุกติศาสตร์คือ วิธี ที่มนุษย์ แสดงความในใจ เพื่อให้ผู้ที่ตนต้องการให้รู้ได้รู้จะเป็นเพราะต้องการบอกความในใจที่นึกไว้ หรือเพื่อระบายความในใจที่อัดอั้นอยู่ให้ปรากฏออกมาภายนอก โดยใช้เสียงพูดที่มีความหมายตามที่ ได้ตกลงรับรู้กัน ซึ่งมีผู้ได้ยิน รับรู้และเข้าใจ

วิจิตร ภาณุพงศ์ (2522 : 6) ได้ให้ความหมายของภาษาไว้ว่า ภาษาคือเสียงพูดที่มี ระเบียบและความหมาย ซึ่งมนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับกาสื่อสาร ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ และใช้ในการประกอบกิจกรรมร่วมกัน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2555 (2556: 868) ได้ให้คำจำกัดคำว่า “ภาษา” ว่า “ถ้อยคำที่ใช้พูดหรือเขียนเพื่อสื่อความหมายของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน หรือเพื่อสื่อความเฉพาะวงการ เช่น ภาษาราชการ ภาษากฎหมาย ภาษารธรรม ; เสียง ตัวหนังสือ หรือ กิริยาอาการที่สามารถสื่อความหมายได้ เช่น ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาท่าทาง ภาษามือ”

ซาเพียร์ (Sapir,1921:8) ได้ให้นิยามคำว่า “ภาษา” ไว้ว่า “ภาษาเป็นวิธีที่เป็นของมนุษย์ โดยเฉพาะเท่านั้น และไม่ใช่สิ่งที่เป็นสัญชาตญาณ แต่มีไว้เป็นเครื่องมือสื่อสารความคิด ความรู้สึก และความต้องการของคน และมนุษย์กระทำโดยการเปล่งเสียง ระบบของสัญลักษณ์ซึ่งเป็นเสียง ออกมาโดยตั้งใจ”

บล็อกและเทรเกอร์ (Bloch and Trager,1942:5) ได้ให้นิยามว่า “ภาษาคือระบบ สัญลักษณ์ซึ่งใช้แทนเสียงพูด สัญลักษณ์เหล่านี้ได้กำหนดขึ้นอย่างไม่มีกฎเกณฑ์หรือเหตุผล และ สังคมมนุษย์ติดต่อกันด้วยระบบนี้” จะเห็นได้ว่า ในทัศนะของนักภาษาศาสตร์ ภาษาจะหมายถึงถึง เสียงพูดหรือคำพูดหรือ ภาษาพูด

เท่านั้น จะไม่รวมตัวอักษรหรือภาษาเขียน เนื่องจากนักภาษาศาสตร์เห็นว่าตัวอักษรเป็น เพียงตัวแทนของ ภาษาแต่ไม่ใช่ภาษา อีกทั้งยังไม่มีระบบการเขียนของภาษาใดในโลกที่จะถ่ายทอด เสียงพูดออกมาได้อย่าง สมบูรณ์ หรือแม้แต่ภาษาท่าทางก็ไม่จำเป็นว่าเป็นภาษา เพราะภาษาท่าทางหรือ เครื่องหมายต่างๆ ยังไม่เป็น ระบบแน่นอนและความหมายที่ใช้สื่อความก็ไม่เป็นสากล แต่ขึ้นอยู่กับ การตกลงของคนแต่ละกลุ่ม

ลักษณะธรรมชาติของภาษา

นภลัย สุวรรณธาดา (2548 : 5-6) ได้อธิบายเกี่ยวกับการนิยาม “ภาษา” ของ นักวิชาการที่ แตกต่างกันไปเห็นว่า การศึกษาภาษาในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันบ้าง กล่าวคือ ในอดีตจะเน้น ศึกษากฎเกณฑ์ภาษาเขียนมากกว่าภาษาพูด แต่ในปัจจุบันเน้นการศึกษา การใช้ภาษาจริงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาพูด สิ่งหนึ่งที่นักภาษาศาสตร์เห็นตรงกันในเรื่องของภาษา คือ ภาษามีลักษณะธรรมชาติ 9 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. **ภาษาเป็นสิ่งสมมติ** ภาษาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นแทนความหมายที่ตนต้องการ สื่อสาร บางครั้ง ไม่อาจหาเหตุผลได้ว่าเพราะเหตุใดจึงเรียกสิ่งต่างๆอย่างนั้น ทั้งนี้เพราะสังคมสมมติ ภาษาขึ้นใช้แทน ความหมาย เช่น ภาษาไทยเรียกสัตว์เคี้ยวเอื้อง เขาไคว้ ลำตัวมีสีต่างๆ เช่น น้ำตาล ขาว ว่า “วัว” ในขณะที่ ภาษาอังกฤษเรียกสัตว์ชนิดดังกล่าวว่า “cow” ถึงแม้ว่าภาษาแต่ละภาษาจะ มีเสียงบางเสียงที่บอกความหมาย ได้บ้าง เช่น ในภาษาไทย ใช้แทนเสียงไก่ขันว่า เอ๊ก-อี-เอ๊ก-เอ๊ก ภาษาอังกฤษ ใช้ว่า cock-doodle-doo เป็นต้น ดังนั้นภาษาจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ในแต่ละสังคมสมมติสร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายในสังคมนั้นๆ

2. **ภาษาหมายถึงภาษาของมนุษย์** ซึ่งเป็นพฤติกรรมการสื่อสารแบบต้องเรียนรู้ ส่วนภาษาของสัตว์ ไม่มีคุณสมบัติพอที่จะเรียกว่าภาษาได้ ทั้งนี้เพราะสัตว์ส่งเสียงตามสัญชาตญาณ ไม่ได้ เกิดจากการเรียนรู้ภาษา เหมือนมนุษย์ นอกจากนั้นภาษาสัตว์ยังมีเสียงจำกัดตายตัวอีกด้วย

3. **ภาษาหมายถึงภาษาพูด** เพราะภาษาพูดเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารทั่วไปมากที่สุด ส่วน ภาษาเขียนนั้นนักภาษาศาสตร์ถือว่า เป็นเพียงตัวแทนของการบันทึกของภาษาพูดเท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีระบบ การเขียนของภาษาใดในโลกที่จะถ่ายทอดเสียงพูดออกมาได้อย่างสมบูรณ์

4. **ภาษามีโครงสร้างหรือองค์ประกอบ** โครงสร้างของภาษาประกอบด้วยเสียงซึ่งมนุษย์ เปล่งออกมา โดยใช้อยู่อย่างต่างๆ และความหมายซึ่งเป็นที่กำหนดตกลงกันทั่วไป ดังนั้นการเปล่งเสียง ที่ไม่มีความหมายจึง ไม่นับว่าเป็นภาษา เพราะโครงสร้างหรือองค์ประกอบไม่ครบทั้งเสียงและ ความหมายนั่นเอง

5. **ภาษามีระบบกฎเกณฑ์แน่นอนในตัวเอง** ภาษาทุกภาษาในโลกจะมีระบบกฎเกณฑ์ที่แน่นอนของตนเอง ทำให้มนุษย์สามารถเรียนรู้และเข้าใจภาษานั้นๆได้ โดยใช้ระบบสื่อสารของตน ถ้าเราใช้ภาษาผิดระบบ เราก็จะไม่สามารถสื่อสารกันเข้าใจได้

6. **ภาษามีจำนวนประโยคไม่รู้จบ** ภาษาที่มีเสียงจำกัดแต่เมื่อนำเสียงมาเรียงต่อกันเป็น คำและนำคำเหล่านั้นมาผลิตเป็นคำพูด เราจะได้จำนวนประโยคไม่รู้จบ เพราะผู้พูดภาษาใดก็ตาม สามารถสร้างประโยคใหม่ๆในภาษานั้นๆ ขึ้นใช้ตัวเอง โดยผู้อื่นที่ใช้ภาษาเดียวกัน จะสามารถเข้าใจได้ ทันทิแม้จะไม่เคยได้ยินมาก่อนก็ตาม แต่โดยทั่วไปประโยคที่มนุษย์ใช้จะไม่ขยายยืดยาวมาก เพราะ มนุษย์มีระบบความจำที่มีขีดจำกัด ลักษณะของภาษาที่มีประโยคไม่รู้จบมักจะมีเกิดในภาษาเขียน มากกว่าภาษาพูด

7. ภาษาเป็นพฤติกรรมของสังคม กล่าวคือ

7.1 ภาษาเกิดจากการเรียนรู้ เลียนแบบ และถ่ายทอดจากสังคมเดียวกัน ไม่ใช่เกิดใน สังคมธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ เช่น ถ้าเด็กอยู่ตามลำพังโดยไม่ได้พบใครเลยหรือผู้ที่เลี้ยงเด็กไม่ยอม พูดกับเด็ก จะทำให้เด็กไม่สามารถพูดภาษาได้ ในทางตรงกันข้ามหากผู้ที่เลี้ยงเด็กหรือคนในครอบครัว พูดภาษาแบบใด เด็กจะเกิดการเรียนรู้และเลียนแบบการใช้ภาษาแบบนั้นๆ ดังนั้นหากเด็กอยู่ใน ครอบครัวที่พูดคำหยาบ เด็กก็จะเรียนรู้ เลียนแบบและพูดคำหยาบด้วย เป็นต้น

7.2 ภาษาแต่ละภาษามีหลายประเภทตามสังคมนั้นๆ ในสังคมที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ภาษา ย่อมต่างกันด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ฐานะทางครอบครัวและสังคมหรือ วัตถุประสงค์ที่ใช้ ดังนั้นหากต้องการเข้าใจภาษานั้นๆ ได้ยิ่งดีขึ้น จึงต้องเข้าใจสังคมและวัฒนธรรม ด้วย

7.3 ภาษามีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่นเดียวกับกับวัฒนธรรมอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงของ ภาษาเป็นลักษณะธรรมชาติของภาษาที่ยังไม่ตาย เพราะเมื่อมีการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ภาษาย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลง แต่การเปลี่ยนแปลงควรเป็นไปตามลักษณะธรรมชาติ ไม่ใช่ เกิดเพราะความไม่รู้

8. **ภาษาเป็นเครื่องแสดงความเจริญของสังคม** เมื่อชนกลุ่มใดกำหนดใช้ภาษาประจำกลุ่มแล้ว ภาษานั้นก็เป็นภาษาแม่ เมื่อสังคมขยายตัวเป็นสังคมเมืองและประเทศ ภาษาที่ชนกลุ่มนั้น ใช้ก็จะเปลี่ยนเป็น ภาษาประจำชาติที่ใช้สืบต่อกัน ภาษานั้นๆ ก็จะผูกพันกับผู้ใช้ภาษา คำศัพท์ต่างๆ ที่ ใช้ในภาษาก็จะแสดง ลักษณะความเป็นอยู่ อาหารการกิน ความเจริญก้าวหน้าในสังคมนั้น รวมทั้ง เป็นหลักฐานแดงอารยธรรม เช่น ปรัชญา วิทยาศาสตร์ และความก้าวหน้าที่มนุษย์ได้พัฒนาขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาษายังเป็นเครื่องมือในการคิด ของมนุษย์ ชนกลุ่มใดที่มีภาษาทำหน้าที่ดังกล่าวได้ อย่างสมบูรณ์ มีคำศัพท์ที่แสดงนามธรรมได้อย่างชัดเจน ชนกลุ่มนั้นจะคิดได้อย่างลึกซึ้ง วิทยาการ ต่างๆก็จะเจริญตามไปด้วย ภาษาแม้จะเป็นสมบัติที่แนบแน่นกับ สังคม แต่ก็มีลักษณะพิเศษคือ สามารถให้สังคมอื่นยืมไปใช้ได้ โดยสังคมเก่าไม่ได้เสียความคล่องตัวแต่อย่างใด ภาษาหนึ่งๆ จึงอาจถูกยืมไปใช้ในสังคมอื่นและสร้างสรรค์ความเจริญให้สังคมอื่นได้ เมื่อสมาชิกของสังคมนั้นได้มีการติดต่อกัน มีการเผยแพร่วัฒนธรรม การถ่ายทอดวิทยาการ หรือมีความสัมพันธ์ในด้านใดก็ตาม ก็

จะมีการยืมคำกัน ภาษาจึงนับเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของสังคม เป็นส่วนที่ถ่ายทอดลักษณะที่แท้จริง เป็นกระจกเงาแสดงอารยธรรมต่างๆ ทั้งศาสนา วิทยาศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ความเป็นอยู่ และอาจเป็นหลักฐานแสดงเชื้อชาติของเผ่าพันธุ์ของผู้พูดภาษานั้นๆ

9. ภาษาเป็นสิ่งที่ได้ทางวิทยาศาสตร์ วิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นคือ การสังเกตและ รวบรวมข้อมูล โดยบันทึกเป็นสัทอักษร และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเพื่อหาหน่วยเสียง หน่วยคำและ ลักษณะประโยค อาจใช้เครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ เช่น เครื่องมือวัดความถี่ของคลื่นเสียงของ วรณยุกต์ เป็นต้น ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์นี้เองที่ทำให้นักภาษาศาสตร์สามารถวิเคราะห์ โครงสร้างของภาษาที่ไม่เคยรู้จักมาก่อนได้

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า ภาษาเป็นเครื่องมือ หรือระบบสื่อสารของสังคมมนุษย์ในระดับใด ก็ได้ สังคมมนุษย์ที่พูดภาษาเดียวกันเรียกว่า “ชุมชนภาษา” ซึ่งอาจมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ได้ และอาจเป็น ชุมชนหนึ่งภาษาหรือหลายภาษาก็ได้ ในชุมชนหลายภาษา สมาชิกในชุมชนมีความรู้ ความสามารถในการพูด ได้มากกว่าหนึ่งภาษา ภาษาเหล่านั้นอาจมีความใกล้เคียงกันหรือแตกต่างกัน อย่างมากก็ได้ ส่วนเกณฑ์ที่ใช้ใน การตัดสินว่าระบบสื่อสาร 2 ระบบ เป็นภาษาเดียวกันหรือคนละ ภาษาในกรณีที่มีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง และใช้ในชุมชนเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน เช่น ภาษาไทย กรุงเทพฯ กับภาษาสงขลา เป็นภาษาเดียวกันหรือ คนละภาษา ภาษาไทยอีสาน กับภาษาเขมรใน บุรีรัมย์ เป็นภาษาเดียวกันหรือคนละภาษา